

Оригинални научни рад

<https://doi.org/10.18485/folk.2017.2.2.3>

821.163.41.09-34:398(497.11 Lokva)

811.163.41'27'282:398.3(497.11-11)

Водени бик у изворима из Локве: Фолклористички и дијалектолошки осврт

Сузана Ђорђевић Пејовић и Бојан Ристић

У раду се анализира грађа о воденом бику забележена у селу Локва у општини Књажевац 2016. године. Истраживање је обављено у оквиру пројекта „Чувари нематеријалне баштине тимочких говора“. Овај корпус се сагледава из фолклористичке и дијалектолошке перспективе. У првом делу рада упоређене су три варијанте записа предања о воденом бику, указано је на њихове сижејне и жанровске карактеристике и описани су контекстуални оквири. У другом делу рада издвојене су фонетске, морфолошке и лексичке особености језика записа.

Кључне речи: водени бик, предање, причање, тимочки говор, теренско истраживање

1. Предања о воденом бику из Локве

Предања о воденом бику о којима ће бити речи у овом прилогу забележена су у селу Локва (општина Књажевац), 11. 7. 2016. године у оквиру тимских теренских истраживања организованих у склопу пројекта „Чувари нематеријалне баштине тимочких говора“. Истраживања су спроведена 2015, 2016. и 2017. године, а циљ им је био да се сачини аудио и видео документација локалних говора и културе у великом броју насеља у општинама Књажевац, Зајечар и Сврљиг.¹

Варијанте предања о воденом бику истраживачи су забележили од старијих саговорница из Локве (прву и другу варијанту испричале су

¹ Пројекат „Чувари нематеријалне баштине тимочких говора“ финансијски је подржало Министарство културе и информисања Републике Србије, а непосредну реализацију теренског рада на разне начине помогли су Народна библиотека „Његош“, Завичајни музеј и Геронтолошки центар у Књажевцу, као и низ сарадника, в.: <http://balksrv2012.sanu.ac.rs/webdict/timok/index>.

мештанке које су у својим осамдесетим годинама, а трећу саговорница у раним седамдесетим годинама).

I Водени бик имало²

Е.: Јако прајил штету.

Б. Р.: Шта имало? Нисмо снимили.

Е.: Водни бик имало. Имало езеро на крај село горе. Језеро било, оно бара је било до скоро, па се изгуби, покаже мало да има...

Л.: Ако није, прокопали онде.

Е.: Аха. И кво че да униште, тој имал један човек, Радич...

Л.: Који?

Е.: Радич, некакъв, на Војинови, на Радомирови, имал волови, па му окову воловити рози сас плекови, и убоде...

Л.: Убоде бикатога.

Е.: Убоде бикатога воднотога, те га потика.

Л.: И те га потикали.

Е.: Ето тој причали на нас, ми тој не знамо, ни она, ни ја.

Л.: Па дабоме, али причу ни... Ено Веселин, знаш, док беше он прича.

Е.: Ама причали и постари љуђе.

Л.: Па дабоме.

Е.: И ето.

Л.: Причали, причали.

Е.: Тој... Оно си ено код стару бавкуну има... вода.

Л.: Ел горе?

Е.: Насред градинуну.

Л.: Код Летицу?

Е.: Не, не, код Талу.

Л.: А код Талу? Има!

Е.: Не л' има онде?

Л.: Аха! Има бунар.

Е.: Ми си причамо нашинџи, а саг ако ни разбирате, разбирајте, ако не...

² Предање снимили аутори овог рада. Саговорнице Е. и Л. су при крају разговора испричале предање о воденом бику у кући саговорнице Е. Углавном је Е. говорила, док је Л. потврђивала и допуњавала ово казивање. Видео снимак разговора налази се у Дигиталном архиву Балканолошког института САНУ (сигн. Локва 2 СЂ 2016), а доступан је и на интернет адреси: <https://www.youtube.com/watch?v=QlUQea1jT0c> (приступљено 31. 8. 2017).

II Излазил неки бик³

Д. П. Н.: Оћеш да нам испричаш ту причу од водени бик?

Л.: Па чула сам да имало као, као нека бара, није језеро. И онда каже да је ту излазил неки бик и ту извирала вода и низ цело село ишла вода доле у поток. И кад они узну, па окуву рози на нога бика, и овај изашал и овај га убоде, и онај се, каже, повуче унутра у ону воду и ондак онај вода пресуши тај извор. И чула сам да је, каже, изашла та вода у Бугарску. Тај лажа... тој сам чула... тој... (смех) тој знам...

Д. П. Н.: А од кога си чула?

Л.: Па стари људи, знаш. Е знаш какво, ја причам на М. сад кад почнем, они казују: – Какво млатиш, овој, оној... А ја му причам какво је било...

Локва, чесма на раскршћу

³ Предање су снимиле Данијела Поповић Николић и Кристина Еивилер од саговорнице Л. испред њене породичне куће. Аудио снимак разговора налази се у Дигиталном архиву Балканолошког института САНУ (сигн. Локва 3 KE 2016), а доступан је и на интернет адреси: <https://www.youtube.com/watch?v=gZxchpK4VEk> (приступљено 31. 8. 2017).

III Ће се врне оној језеро⁴

Н. Н.: Ево да ти испричам једну причу и по томе мож' да се повеже да су овде живели људи. Овај део... Јесте ишли све по асвалт, М.? Аха. Задружни дом кад сте прошли и ону чесму, па ове ту три-четри кућице, као у долину, ту је било језеро. Моја мајка ми је причала, није видла, ал' њени стари су причали. Ту је било језеро, а одма тамо оне куће код задружног дома, овај, била пољана. На то језеро су жене прале постав, које саме откају. Белиле их. Јер се тај ручни постав, које су жене биле фабрике, овај... јесте! Јесте, жене су фабрике раније биле. Све се то ручно радило. Убели се на воду, на један камен, потапа се, удара се, па се простре на сунце, па кад се исуши... све се... то се звало бељење постава. Е, ту су белили постав, а неки водени бик, који је ту постојао... и неки старац који је чувао бикове, звао се деда Радич, е, кад он одведе те бикове на воду, тај водени бик излази и боде их. Е сад, да ли је сам тај човек имао бикове, ил' је ту било насеље, село, не знам шта је било, никад нисам се интересовала, била сам јако мала, само сам чула ту причу, да ли је тај човек сам ту живео и чувао бикове, е то не би' знала. И шта ће он да уради? Да не би му угинуле те животиње од тог воденог бика он узме од метал направи шиљци и стави на рогове његовим биковима. И кад их одведе, није их бранио, овај водени изађе да се боде и они га убоду. Он се врати у воду и за неколко време изађе све крвава вода. Како је изашла крвава вода, језеро је нестало. Пресушило је одма, и то је та прича, отворило се на бугарску границу, само, коју и дан данас зову Локвањско језеро. Е сад, у пролеће, кад се отапа снег, кад су кише, као што су биле кише обилне у пролеће, онда се појави та вода. У ствари, она се не појави него од падавине, она се ту задржи. И клизиште је.

[Саговорница у наставку набраја куће које су напукле због клизишта, говори да се никад не зна шта се може догодити, али убрзо се враћа на предање о воденом бику и наводи шта је у детињству слушала од старијих људи.]

Н.Н.: Ће се врне оној језеро. Кад-тад. Каже, вода где је текла пре сто година, вратиће се ту да тече поново. То сам ја ту причу чула, утувила у моју главу да све што сам старе људе слушала, све је тако упечатљиво остало. И ко зна шта може све ту да буде.

⁴ Предање је снимила Биљана Сикимић у дворишту породичне куће саговорнице. Видео снимак разговора налази се у Дигиталном архиву Балканолошког института САНУ (сигн. Локва 1 БС 2016), а доступан је и на интернет адреси: <https://www.youtube.com/watch?v=xnjAj0zavx8> (приступљено 31. 8. 2017).

2. Фолклористички аспекти

2.1. Извори и однос казивача према предању

Све саговорнице наводе као изворе својих казивања старе људе, оне којих више нема („док беше, он прича“, „причали и постари љуђе“ у првој варијанти, „па стари људи знаш“ у другој, или: „моја мајка ми је причала, није видла, ал’ њени стари су причали“ у трећој). Позивајући се на приповедања старијих, оне до извесне мере праве отклон од изреченог, остављајући могућност да је реч о догађају који се заиста одиграо. Као доказ истинитости наводи се траг воде (I варијанта). Једна саговорница несигурност изражава невербално. Слежући раменима, она уз смех каже да је прича „лажа“ (II варијанта) и наводи да тако мисле млађи укућани, што би упућивало на извесну цензуру и приклањање интерпретацији млађе генерације. Овакве наративне стратегије одговарају позицији наратора предања које је у литератури описано: „Predanje, naime, često ishodi iz zbilje ili se u nju vraća. (...) Ali njegov (казивачев – прим. С. Ђ. П.) položaj se lako može pomerati, zazivanjem autoriteta drugih – kolektiva ili predaka, čime on relativizuje i sigurnost sopstvenog stava, ali neretko dovodi u pitanje i stavove drugih“ (Karanović 1987: 222).

Веровање у истинитост догађаја о коме се прича представља једну од важних карактеристика самог жанра (Samardžija 1987: 243). Његова комплексност у наведеним примерима огледа се у поткрепљивању казиваног реалијама из окружења приповедача и слушаца и навођењу материјалних доказа (присуство неке оскудне воде или клизишта), затим у укључивању ставова других о теми о којој је реч, и освешћивању конкретног разговорног контекста (приповедање непознатим млађим људима, истраживачима). Чини се да је веровање самих приповедача у истинитост приче у директној вези с њиховим односом према слушаоцима, тако да је оно у свом најчистијем облику присутно у првој варијанти, док друга и трећа имају сложенији карактер који се огледа у различитом степену веровања (став тежи веровању).

Веродостојност казивања постиже се и појединим приповедачким средствима, нпр. навођењем имена актера догађаја, позивањем на изворе који се доживљавају као поуздани (мајка, старији људи), упућивањем на конкретна места (крај села, долина итд.). Ови поступци приближни су онима које Оринг назива реториком истинитости и уметношћу убеђивања. Они се углавном не уче, већ се усвајају спонтано и у исто време прате граматичка правила језика којим говоре наратори, социолингвистички сензибилитет и заступљеност приповедања у заједници. (Oring 2008: 129–130).

Предања на специфичан начин тематизују место човека у свету, па уопштено посматрано, ово предање говори и о тренутној победи човека над природом, стихијом и демоном. Како Лити примећује, позиција човека у предањима је таква да је он често мали и несигуран наспрам необјашњивих сила (Liti 1987: 239). Опрезност у казивању мештана Локве сведочи, поред осталог, о страху човека пред стихијом која се може вратити у неком другом, али поново рушилачком облику.

Локва, раскршће

2.2. Варијантност

Наведена предања се разликују до извесне мере: док је у првој и трећој варијанти водени бик штеточина, у другој, најсведенијој, он је индиректни кривац – сама вода представљена је као сила која доноси зло. Нераскидивост везе између демонског бића и воде дозвољава да се мотив појаве воде на другом месту (у Бугарској, у другој варијанти) интерпретира и као измештање воденог бика, будући да ту нема речи о његовом уништењу. Наравно, постоји нераскидива веза између воде и самог бика у оба случаја, али у другој варијанти је нестанак воде ди-

ректно узрокован повлачењем бика у воду, при чему се не прецизира да је дошло до његове смрти. У првој варијанти управо присуство неке оскудне воде (бара, бунар) сведочи о томе да је раније постојала велика вода (језеро), која се повукла с уништењем бика.

У првој и трећој варијанти јасно је именован уништитељ воденог бика (Радич, „на Војинови, на Радомирови“) и описан је начин на који је он свог вола припремио за сукоб с воденим биком („па му окову воловити рози сас плекови“ и „од метал направи шиљци и стави на рогове његовим биковима“). У другој варијанти овај сегмент је редукован, само показне заменице упућују на постојање окованог, бика: „Окову рози на нога бика, и овај изашал и овај га убоде, и онај се, каже повуче унутра у ону воду.“

Разликовање вола и бика, присутно у првој варијанти, упућује на разлику на релацији култура – природа: култивисана животиња, људском интервенцијом припремљена за рад у пољу и служење човеку, може се сукобити с представником исте врсте који има снагу и особине стихије.

Према Раденковићевом тумачењу, чин ковања гвоздених помагала дели време на оно пре ковања, када је господарило хтонско биће, и оно после ковања, када то биће бива поражено. Раденковић препознаје образац митске приче о сукобу ковача, помоћника Громовника, с воденим хтонским бићем и трагове ритуалног убијања бика – буфоније у Старој Грчкој и култа Митре на Балкану (Раденковић 1999: 262; Раденкович 1998: 441).

2.3. Сижејни и приповедни контекст

Варијанте предања о воденом бику из Локве могу се сагледати у ширем сижејном и приповедном контексту. Разматрајући јужнословенску грађу о овој теми, Раденковић је уочио троделну структуру предања:

У првом делу се саопштава да је из неке воде излазио бик који је таманио домаће бикове, или сва говеда на паши, изазивајући страх код људи. У другом делу предање говори како је ковач гвожђем оковао рогове свом или сеоском бику, који после тога у борби с воденим успева овог да убоде. Рањени водени бик побегне у језеро и више се не појављује. У трећем делу износе се последице нестанка бика: језеро се исуши или претвори у бару, град уништава летину, понегде од муње настрада човек који је предложио да се бику окују рогови (грнчар) или сам ковач који је то учинио (Раденковић 1999: 261, Раденкович 1998: 441).

Смиљана Ђорђевић Белић такође запажа карактеристичан сижејни модел и наводи примере редулције и надоградње:

Предање о воденом бику из Власинског блата једноставном сижејном схемом уклапа се у низ сличних. Иницијалним сегментом наративни садржај се дистанцира у неодређену, далеку прошлост, демонско биће се именује и функционално одређује. Убијање домаћих бикова који пасу око (табуисаног) воденог простора може се интерпретирати и као вид жртве господару воде, али и као казна за кршење табуа места. Епизода о довитљивом ковачу (у варијантама – грнчару) кључни је мотив предања. Овај искује домаћем (свом или сеоском) бику гвоздене рогове којима он пробада воденог бика. Рањени бик се повлачи у језеро (у једној од варијаната бежи Дунавом у море – Јов. 1900). Прича о казни која сустиже заједницу и/или директне учеснике у овом догађају функционише као својеврсни епилог у низу варијаната (пресушују извори; пресуши језеро и ковачева породица изумире; град уништава усеве; наступа олуја, а громом бива погођена кућа грнчара који је сељаке научио како да домаћем волу окују рогове, у пожару страдају његови синови) (Ђорђевић Белић 2013: 104).

Слично овоме, позивајући се на радове фолклориста и етнолога, Ђорђина Трубарац Матић разматра још шири ареал и на основу забележених варијаната реконструира сижејни модел предања:

Најчешћи сижејни образац који се на Балкану везује за воденог бика говори о томе да је у неком оближњем језеру/бари/мочвари живео водени бик, који је излазио из воде и борио се са домаћим биковима, када би ови ту долазили на испашу. У неким варијантама су улоге извртнуте: домаћи бикови, чим осете присуство воденог бика, јуре ка њему и нападају га (Ђорђевић 1958, 568). Пошто су овако страдали многи домаћи бикови, неки ковач/грнчар/поп се досети, па окује рогове свог бика/завезе за њих ножеве, а овај воденом бику успе да распори трбух (Ђорђевић 1958, 568; Крстић 2014, 170). По неким варијантама, домаћи бик након тога и сам уђе у језеро и постане водени бик (Раденковић Р. 2000, 84–85; Крстић 2014, 170). Нестанком воденог бика пресуши нека, за село битна вода, а досетљивац бива ускоро кажњен тако што га убије гром, или му породица изумре/гром му удари у кућу и у пожару му изгоре сви синови, или казна погоди цело село (град уништава сеоске усеве). Ређе се јављају варијанте у којима језеро настаје од воде која исте-

че из воденог бика након што га домаћи бик распори (Крстић 2014, 170), а постоје и оне у којима се врело „пресели“, тј. избије на некој другој локацији (Златковић 2007, бр. 20; Крстић 2014, 174–175) (Трубарац Матић 2016а: 165).

Упоређена с описаним моделом, предања из Локве показују се углавном као редукована. Вода је маркирана просторним одредбама које упућују на одређено место у селу („на крај село горе“ или „насред градинуну“ у првој варијанти или „ове ту три-четри кућице, као у долину, ту је било језеро“ у трећој варијанти), а и само име села (Локва) односи се на удубљење испуњено стајаћом водом. Штета коју наноси водени бик означена је уопштеном формулацијом („прајил штету“ у првој варијанти, док се у трећој изричито помиње сукоб са сеоским биковима). Досетљивац није одређен као ковач или грнчар, али се израда „плеканих“ рогова тј. „металних шиљака“ и окивање вола могу довести у везу с овим занатом.

Локва, задружни дом

Предања из Локве укључују и мотив нестанка, повремених јављања или премештања воде. На могућност враћања те воде у свој њеној снази гледа се са страхом, а овакав след догађаја интерпретира се као природна законитост („Те се врне оној језеро. Кад-тад. Каже, вода где је текла

пре сто година, вратиће се ту да тече поново. (...) И ко зна шта може све ту да буде“). Предање се актуализује повезивањем с проблемом клизишта, чиме се архитект на дограђује, док мотив казне која стиже досетљивца и његову породицу потпуно изостаје, слично као и у недавно забележеним предањима о власинском воденом бику (Ђорђевић Белић 2013: 103).

3. Језички аспекти

Према истраживањима Павла Ивића, село Локва припада призренско-тимочкој дијалекатској области, а језик којим су испричана предања може се одредити као варијетет тимочког говора тимочко-лужничког дијалекатског типа.⁵ У вези са синтагмом тимочки говор Ивић наводи:

Андреј Собољев, који је веома заслужан за сагледавање диференцијације међу говорима тимочко-лужничког дијалекта у најновије време предложио је поделу тог дијалекта на четири јединице: тимочку, белопаланачку, пиротску и лужничку (Ивић 2009: 198–199).

Прва варијанта предања о воденом бику из Локве испричана је дијалектом с најбоље очуваним архаичним цртама (на фонетском плану) у односу на призренско-јужноморавске и сврљишко-заплањске говоре, док су у трећој варијанти одступања од стандардног говора минимална.

3.1. Фонетика

У првој варијанти предања фонетске одлике тимочког говора доследно се поштују.

Употребљава се полугласник: *некакъв*.

Не употребљава се фонема *х*: *оче*. У истом примеру, уместо стандардне фонеме *ћ* употребљена је дијалекатска *ч*.

У примеру *езеро* изостаје предњонепчани сонант *ј*, али у наставку казивања казивач се исправља и говори *језеро*.

Финално *л* чува се у примерима *прајил* и *имал*.

Фонема *в* замењена је фонемом *ј* у примеру *прајил*.

У примеру *дојдемо* изостаје јотовање.

⁵ Тимочко-лужнички дијалекатски тип призренско-тимочке дијалекатске зоне назван је још и тимочким поддијалектом, в.: Ивић 1985: 115–118; Окука 2008: 270–271.

Финално *ј* уочава се у заменици *тој*, која је употребљена неколико пута.

У другој варијанти предања фонетске одлике тимочког говора јављају се у далеко мањој мери него што је то случај у претходно анализираном запису.

Финално *л* уочава се у примеру *изашал*. Очекивана варијанта овог глагола у тимочком говору била би *излезал*.

Користећи заменице, казивач доследно употребљава финално *ј*: *туј излазил, онај вода, тај вода, тај лажа, тој сам чула, тој знам*. Финално *ј* изостаје само у примеру *у ону воду*.

Запис треће варијанте предања најприближнији је стандардном фонетском систему српског језика. Једина одступања која бележимо јесу изостанак фонеме *х* у примеру *одма* и синкопирани ликови: *три-четри, видла* и *неколко*.

3.2. Морфологија

У првој варијанти предања падежни систем у потпуности одговара одликама тимочког говора. Користе се свега два падежа, номинатив и акузатив, при чему општи падеж (*casus generalis*), облички акузатив, обавља службу зависних падежа – самостално или у оквиру предлошко-падежних конструкција у призренско-тимочким и у неким граничним косовско-ресавским говорима. Општи падеж срећемо у следећим примерима:

- уместо генитива: *код Летицу, код Талу*;
- уместо локатива: (имало езеро) *на крај село*;
- уместо инструментала: *сас плекови*;
- уместо датива, с предлошко-падежном конструкцијом: *причали на нас*;
- у мушком роду множине номинатив и акузатив имају истоветан облик: *имал волови*.

Припадност и порекло лица о коме се говори у првој варијанти предања гради се конструкцијом *на* + присвојни придев: *Радич на Војинови, на Радомирови*.

Компаратив придева изведен је аналитичком конструкцијом *по* + позитив: *постари*. Ово је једна од најважнијих иновативних црта призренско-тимочке дијалекатске области.

Множина је дијалекатска у примерима *љуђе* и *рози* (према: људи, рогови).

У првој варијанти предања доследно се употребљава постпозитивни члан: на *воловити*, убоде *бикатога воднотога*, у *бавкуну*, наред *градуну*. Ово је веома уочљива карактеристика тимочког говора.

Предлог **с(а)** употребљен је у облику *сас*.

Конгруенција глагола и именице је дијалекатска у роду у примеру: *имало један човек*.

У другој варијанти предања мање је одступања од стандардног падежног система, али се и у њему примећују дијалекатске одлике:

- општи падеж уместо датива: *на нога бика*;
- општи падеж уместо локатива: *изашла тај вода у Бугарску*.

Бележимо облик множине: *окову рози*, уместо стандардног 'окују рогове'.

Употребљена је реч *лажа*, која у стандардном језику нема финални вокал **а**, али припада именицама женског рода (четврте врсте).

У трећој варијанти предања говор казивачице је најприближнији стандардном српском језику. Ипак, и овде запажамо морфолошке особине тимочког говора.

Кад је реч о падежном систему, срећу се следећа одступања од стандардног говора:

- општи падеж с предлогом уместо генитива: *од метал*;
- у мушком роду множине номинатив и акузатив имају истоветан облик: *ту су белили постави*.

Облик множине у примеру *направи шиљци* употребљен је дијалекатски, уместо стандардног 'направи шиљке'.

Уочавамо дијалекатску конгруенцију заменице и именице, односно придева и именице у роду у примерима: *изађе све крвава вода* и *како је изашла крваво вода*. У стандардном говору ови облици гласе: 'сва крвава вода' и 'како је изашла крвава вода'.

3.3. Синтакса

Прва варијанта предања је помало нејасна, а реченице су недовршене јер казивачице често употпуњују једна другу, понекад прекидају или понављају исказе, доследно и уз варијације.

Друга варијанта предања је невеликог обима, казивачица је несигурна и на крају наглашава да не верује у истинитост испричаног. Та несигурност запажа се и на пољу синтаксе, нпр. она често употребљава исте заменице па су реченице понекад нејасне: „И кад они узну, па окову рози на нога бика, и овај изашал и овај га убоде, и онај се, каже, повуче унутра у ону воду и ондак онај вода пресуши тај извор.“

У трећој варијанти предања казивачица говори да су о прављењу постава *жене биле фабрике*. У наредној реченици то и појашњава: *јесте, јесте, жене су раније фабрике биле*. Оваква конструкција реченице прилично је неубичајена и помало нејасна. Ипак, може се прихватити у метафоричном смислу да су жене некада радиле оно што се у каснијем периоду производило фабрички.

Локва, у кући казивачице Е.

Међу трима забележеним варијантама предања о воденом бику записаним јула 2016. године у селу Локва, архаичне црте најбоље су очуване у првом запису. У њему се чувају готово све особине тимочког говора, и у фонетици и у морфологији и у лексици. У другом запису морфолошке особине тимочког говора јављају се у знатној мери, док се на фонетском плану говор приближава стандардном. Ипак, овај запис је исувише оскудан да би послужио као репрезентативна грађа. У трећој варијанти предања морфолошке и фонетске карактеристике приближавају се стандардном говору српског језика.

Треба напоменути да се у грађи из Локве спомиње само назив *бик*, односно *водени бик*, док је у пиротском крају забележен и назив *Водењак*, 'црн бик који, по предању, живи на дну Власинског језера и

само повремено излази из воде' (Златановић 2014: 86; Милорадовић 2013: 23; в. и: Динић 2008; Рајковић Кожељац 2014).

Имајући у виду фолклористичке и језичке аспекте варијаната предања о воденом бику, желели смо да приближимо и осветлимо примере усмене традиције која је у нестајању услед гашења многих села у књажевачком крају. Надајмо се да ово нису последњи тренуци да се у аутентичном окружењу чује тимочки говор и забележи народна традиција у облику у ком су опстајали вековима раније. Управо наше казивачице дају драгоцен допринос како на пољу поетике жанра предања и традицијског садржаја, тако и на пољу очувања дијалекта.

Библиографија

- Динић, Јакша (2008). *Тимочки дијалекатски речник*. Монографије 4. Београд: Институт за српски језик.
- Ђорђевић Белић, Смиљана (2013). Власински водени бик. *Aquatica. Књижевност, култура*. Ур. М. Детелић и Л. Делић. Београд: Балканолошки институт САНУ, 103–130.
- Живковић, Драгиша (2001). *Речник књижевних термина*. Бања Лука: Романов.
- Златановић, Момчило (2014). *Речник говора југа Србије*. Врање: Учитељски факултет у Врању.
- Ивић, Павле (1985). *Дијалектологија српскохрватског језика*. Друго издање. Нови Сад: Матица српска.
- Ивић, Павле (2009). *Српски дијалекти и њихова класификација*. Прир. С. Реметић. Сремски Карловци, Нови Сад: Издавачка књижарница Зорана Стојановића.
- Милорадовић, Софија (2013). Вода и понешто од воде у српским дијалектолошким речницима. *Aquatica. Књижевност, култура*. Ур. М. Детелић, Л. Делић. Београд: Балканолошки институт САНУ, 11–32.
- Раденкович, Л. (1998). Водяной бык в преданиях балканских славян. *Полутропов. К 70-летию Владимира Николаевича Топорова*. Москва: Российская Академия наук – Институт славяноведения, 439–446.
- Раденковић, Љубинко (1999). Митолошки становници вода. Водени бик. *Даница*, 257–270.
- Рајковић Кожељац, Љубиша (2014). *Речник тимочког говора*. Неготин: Књижевно-издавачко друштво Лексика.
- Трубарац Матић, Ђорђина (2016а). Водени бик балканских и других светских традиција: порекло представе. *Гласник Етнографског института САНУ* LXIV (1), 163–177.
- Трубарац Матић, Ђорђина (2016б). Балкански водени бик: типолошко одређење сагледано у контексту представа о воденим биковима у другим европским и светским традицијама. *Савремена српска фолклористика* III. Ур. Б. Сувајдић et al. Београд: Удружење фолклориста Србије, 253–269.
- Karanović, Zoja (1987). Unverzalne dimenzije predanja kao kategorije usmene proze, *Polja* XXXIII (340), 222–223.

- Liti, Maks (1987). Aspekti märchen i predanja. *Polja XXXIII* (340), 238–241.
- Okuka, Miloš (2008). *Srpski dijalekti*. Zagreb: Srpsko kulturno društvo Prosvjeta.
- Oring, Elliott (2008). Legendry and the Rhetoric of Truth. *Journal of American Folklore* 121, 127–166.
- Peco, Asim (1989). *Pregled srpskohrvatskih dijalekata*. Beograd: Naučna knjiga.
- Samardžija, Snežana (1987). Usmeno predanje između verovanja i umetnosti reči. *Polja XXXIII* (340), 243–248.

Извори илустрација

Све фотографије у прилогу (сл. 1–4) снимила је Сузана Ђорђевић Пејовић 11. 7. 2016.

Water-bull in Sources from Lokva: Folkloristic and Dialectological Perspective

Suzana Đorđević Pejović and Bojan Ristić

Summary

In this paper we analyze the field material about the aquatic demon called the water-bull recorded in the village of Lokva in the municipality of Knjaževac in 2016. Our field research was conducted as a part of the project “Guardians of non-material Timok speech heritage.” The corpus is observed from the folkloristic and dialectological perspective. In the first part of the paper, we compare three recorded variants of water-bull tradition, we point out their syuzhet and genre characteristics, and we describe their contextual frame. In the second part we focus on the phonetic, morphological and lexical characteristics of the recorded speech.

Key words: water-bull, tradition, storytelling, Timok speech, field research

МА Сузана Ђорђевић Пејовић, докторанд
на Филолошком факултету у Београду
Е-пошта: suzana1djordjevic@gmail.com

Бојан Ристић, проф., Техничка школа, Књажевац
Е-пошта: bojan.d.ristic@gmail.com

Примљено: 1. 9. 2017.
Прихваћено: 25. 10. 2017.